

25
LAT W POLSCE

WYBORY, KTÓRE ZADBAJĄ O NASZĄ PRZYSZŁOŚĆ.

Troska o środowisko i klimat to inwestycja
w bezpieczeństwo obywateli.

Autorzy: Dariusz Gatkowski, Julia Dobrzańska, Marta Chrzanowska,
Alicja Pawelec-Olesińska, Dorota Serwecińska, Agata Szczepiło,
Klara Rościszewska, Mikołaj Troczyński, Rafał Rzepkowski,
Justyna Zajchowska, Anna Zwolińska

Koordinacja: Katarzyna Nawrocka

Zdjęcie na okładce: AdobeStock © Dariusz

Tekst: © Fundacja WWF Polska, 2025 r.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Kopiowanie, rozpowszechnianie i wykorzystywanie całości lub części treści
jest dozwolone pod warunkiem wskazania autora: „Fundacja WWF Polska”.

kontakt@wwf.pl

25
LAT W POLSCE

Naszą misją jest powstrzymanie degradacji środowiska
naturalnego i budowanie przyszłości,
w której ludzie będą żyć w harmonii z naturą.

razem możemy więcej

wwf.pl

WSTĘP

Fundacja WWF Polska od 25 lat zajmuje się ochroną środowiska i klimatu. Wszystko zaczęło się od pomysłu stworzenia Biebrzańskiego Parku Narodowego pod koniec lat 90. W roku 2000, w Warszawie powstało oficjalne biuro i rozpoczęła się działalność Fundacji. Przez 25 lat udało się między innymi wypuścić z partnerami na wolność ok. 100 rysi, założyć Błękitny Patrol WWF, który podjął ponad 3000 interwencji do fok, stworzyć program Strażnicy Rzek WWF angażujący ok. 100 wolontariuszy, którzy codziennie opiekują się ponad 250 km polskich rzek.

Fundacja od lat prowadzi otwarty dialog, ponad podziałami, z politykami, administracją publiczną i społeczeństwem obywatelskim w zakresie polityki środowiskowej i klimatycznej. Wierzymy, że w centrum polityki zawsze muszą znajdować się ludzie i przyroda.

Wybory prezydenckie w 2025 roku stanowią kluczowy moment w kształtowaniu przyszłości Polski i mają bezpośredni wpływ na nasze życie, bezpieczeństwo oraz środowisko. W programach wyborczych kandydatów na urząd Prezydenta Polski nie może zabraknąć tematów związanych z klimatem i ochroną środowiska.

Zmiana klimatu, spowodowana działalnością człowieka, stanowi jedno z największych wyzwań współczesnego świata oraz zagrożenie dla stabilności gospodarki i bezpieczeństwa kraju. Zjawiska ekstremalne, takie jak powódzie, susze i pożary lasów, wymagają natychmiastowych i skoordynowanych działań. W obliczu rosnącej dezinformacji i zmieniającej się rzeczywistości społecznej, niezwykle istotne staje się zapewnienie obywatelom dostępu do rzetelnych i wiarygodnych informacji.

Fundacja WWF Polska opracowała postulaty, które powinny stać się fundamentem działań przyszłego Prezydenta RP i jego dialogu ze społeczeństwem i decydentami politycznymi.

Czas działać i oddać głos naturze.

POPIERAM ODBUDOWĘ ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH.

W Polsce, jak i w całej Europie obserwujemy coraz więcej susz, powodzi, pożarów, fal upałów, a także spadek liczebności owadów zapylających, degradację gleby czy zanieczyszczenie wód. To powoduje rosnące obawy o nasze zdrowie, majątek i możliwe przełożenie na wzrost cen żywności i leków.

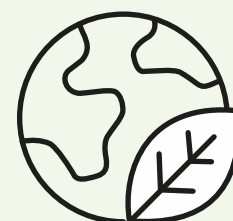
Od przyrody zależne są: produkcja żywności, dostęp do wody pitnej, nasze zdrowie, a także wytwarzanie leków.

Zgodnie ze stanowiskiem naukowców, największe zagrożenia dla bezpieczeństwa żywnościowego wynikają ze zmiany klimatu oraz utraty różnorodności biologicznej i usług ekosystemowych. Trudno sobie wyobrazić rolnictwo i produkcję żywności bez dbania o zasoby przyrodnicze takie jak gleba, woda i różnorodność biologiczna. Odbudowa i ochrona zasobów przyrody to inwestycja między innymi w gleby, ich żyzność, zapobieganie erozji, lepsze przyswajanie wody i jej magazynowanie. Żyzność gleb zależna jest zarówno od mikroorganizmów, jak i większych organizmów jak np. dżdżownice. To one pracują na rzecz naszego bezpieczeństwa żywnościowego.

Bardzo ważna dla produkcji żywności jest również ochrona i odtwarzanie zapylaczy, czyli głównie owadów zapylających rośliny. Problem zaniku zapylaczy jest istotnym wyzwaniem dla rolnictwa. Szacunkowa wartość zapylania roślin przez owady w UE wynosi około 5 mld EUR rocznie. Utrata dzikich zapylaczy jest więc poważnym powodem do niepokoju. Szacuje się, że 84% gatunków roślin uprawnych w UE zależy, przynajmniej częściowo, od zapylania przez zwierzęta [1]. Na poziomie całej UE brak zapylania przez owady spowodowałby zmniejszenie średnio od 25% do 32% całkowitej produkcji płodów rolnych, które są zależne od zapylania przez owady. Szacunki dla Polski mówią o spadku o 45% [2].

Bezpieczeństwo żywnościowe wymaga więc inwestycji w ochronę i odbudowę gleb, ekosystemów wód słodkich oraz zapylaczy, czyli w skrócie w bioróżnorodność.

Odtwarzanie swobodnie płynących rzek oraz mokradeł to inwestycja w zasoby wodne, czyli zapobieganie powodziom oraz suszy. To działania niezwykle potrzebne dla rolnictwa, które cierpi co roku z powodu braku wody.

**Od przyrody
zależne są:
produkcja
żywności, dostęp
do wody pitnej,
nasze zdrowie,
a także
wytwarzanie
leków.**

Polski Instytut Ekonomiczny policzył, że Polska przeciętnie traci rocznie 6,5 mld PLN w wyniku susz [3]. To właśnie te bezdeszczowe okresy w roku niezwykle interesują ekonomistów, ponieważ mają wpływ na plony, a więc również ceny żywności, a w konsekwencji na stopę inflacji, stopy procentowe, a ostatecznie także na koszty kredytów. Zapobieganie suszy, czyli w dużej mierze odtwarzanie zasobów przyrodniczych, wspiera więc gospodarkę i społeczeństwo poprzez zmniejszanie ryzyka wyższej inflacji.

Różnorodność biologiczna jest istotna także dla naszego zdrowia. Dzieci uczęszczające do szkół otoczonych większą ilością terenów zielonych znacznie lepiej funkcjonują poznawczo niż te, które chodzą do szkół z mniejszą ilością zieleni. Co więcej, wychowanie w otoczeniu natury zmniejsza podatność na wystąpienie problemów ze zdrowiem psychicznym w dorosłości nawet o 55% [4].

Tereny zielone są niezbędne dla naszego dobrego zdrowia fizycznego i psychicznego. Przebywanie w otoczeniu zieleni redukuje stres, obniża poczucie napięcia, niepokoju i poprawia regenerację mózgu, wspomaga odporność, a tym samym poprawia samopoczucie i zdrowie psychiczne, daje nam szansę na lepsze i dłuższe życie.

Różnorodność biologiczna chroni nas przed skutkami gwałtownych lub niekorzystnych zjawisk atmosferycznych. Fale upałów są najbardziej śmiertelnym rodzajem ekstremalnych warunków pogodowych w Europie. W obecnych scenariuszach globalnego ocieplenia, liczba zgonów spowodowana upałami może przekraczać 130 000 rocznie [5]. Szacuje się, że w samej Polsce fala upałów w 2022 spowodowała śmierć 763 osób [6].

Aby czuć się bezpiecznie w naszych miastach i miasteczkach, potrzebujemy jak najwięcej drzew i zielonych terenów. Korony drzew zatrzymują bowiem napływ gorącego powietrza, co szczególnie doceniają mieszkańcy zabetonowanych miejscowości.

Szacuje się również, że około 70% leków przeciwnowotworowych to produkty naturalne lub syntetyczne inspirowane naturą [7]. Rozwiązania oparte na przyrodzie mają więc niebagatelny wpływ na nasze życie i zdrowie.

**Rozwiązania
oparte
na przyrodzie
mają więc
niebagatelny
wpływ na nasze
życie i zdrowie**

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

- [1] Williams, I. H. (1994). The dependence of crop production within the European Union on pollination by honey bees. *Agricultural Zoology Reviews* 6, 229-257. <https://cordis.europa.eu/article/id/29867-insect-pollination-worth-eur-153-billion-a-year/pl>
- [2] Linking Land Cover Data and Crop Yields for Mapping and Assessment of Pollination Services in Europe, Grazia Zulian, Joachim Maes, Maria Luisa Paracchini. Institute for Environment and Sustainability, Joint Research Centre of the European Commission. (2013). 2(3), 472-492; <https://doi.org/10.3390/land2030472>
- [3] Markiewicz, J., Ogórek, S. (2022). Gospodarcze koszty suszy dla polskiego rolnictwa, Working Paper, nr 3, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa. https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2022/11/PIE_Gospodarcze-koszty-suszy-dla-polskiego-rolnictwa.pdf
- [4] Engemann, K., Pedersen, C.B., Arge, L., Tsirogiannis, C., Mortensen, P.B., Svenning, J.-C. (2019). Residential green space in childhood is associated with lower risk of psychiatric disorders from adolescence into adulthood. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.1807504116>
- [5] EEA. (2020). Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well-being in Europe. European Environment Agency, Kopenhaga, Dania. <https://www.eea.europa.eu/publications/healthy-environment-healthy-lives>
- [6] Ballester, J., Quijal-Zamorano, M., i in. (2023). Heat-related mortality in Europe during the summer of 2022. *Nature Medicine* volume 29, pages 1857–1866. <https://www.nature.com/articles/s41591-023-02419-z>
- [7] IPBES. (2019). Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3553458>

POPIERAM UTWORZENIE SPECJALNEGO FUNDUSZU NA RZECZ ODBUDOWY PRZYRODY.

Rozporządzenie (UE) Parlamentu Europejskiego i Rady 2024/1991 w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych (Nature Restoration Law), stawia przed Polską ogromne szanse, w tym na wzmocnienie bezpieczeństwa żywnościowego, zapobieganie suszy i powodziom, zmniejszanie skutków fal upałów oraz wiele innych. Szacuje się, że inwestycje w zasoby przyrodnicze przynoszą korzyści od 8 do nawet 38 razy większe niż poniesione koszty, a dla Polski szacunki mówią o średnio 11-krotnie większych korzyściach [1]. Aby te szanse w pełni wykorzystać, potrzebne jest zabezpieczenie odpowiednich środków finansowych, zarówno na przygotowanie Krajowego Planu Odbudowy Zasobów Przyrodniczych realizującego polskie potrzeby, jak i na działania realizujące cele Rozporządzenia.

Rozwiązaniem jest utworzenie w ramach przyszłego budżetu UE na lata 2028–2034 specjalnego Funduszu na rzecz bioróżnorodności. Fundusz ten powinien dysponować dodatkowymi środkami w wysokości co najmniej 15 mld EUR rocznie i wspierać działania na rzecz ochrony i odbudowy przyrody prowadzone przez rządy, samorządy i instytucje publiczne.

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

[1] Commission Staff Working Document. SWD. (2022). 167 final. Impact assessment accompanying the proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on nature restoration.
[Fundacja WWF Polska, Inwestycja w Ziemię to konieczna inwestycja w nasze bezpieczeństwo!](#)

**Szacuje się,
że inwestycje
w zasoby
przyrodnicze
przynoszą
korzyści**

**od 8
do nawet
38 razy
większe niż
poniesione
koszty.**

POPIERAM PRIORYTETOWE STOSOWANIE ROZWIĄZAŃ PRZECIWPOWODZIOWYCH OPARTYCH NA PRZYRODZIE I ADAPTACJI DO ZMIANY KLIMATU.

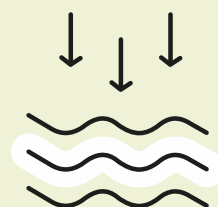
W dobie zmiany klimatu potrzebujemy wdrożenia nowego, racjonalnego podejścia do ekstremalnych zjawisk pogodowych i hydrologicznych. Zarządzanie ryzykiem powodziowym powinno być realizowane w taki sposób, aby maksymalnie ograniczyć negatywne skutki powodzi, gdy ta już się wydarzy. Zatem działania w tym zakresie powinny być wdrażane na bieżąco i oparte w pierwszej kolejności na rozwiązaniach bliskich naturze oraz adaptacji do zmiany klimatu. Inwestycje polegające na budowie nowych obiektów hydrotechnicznych w korycie rzeki – w szczególności wielofunkcyjnych zbiorników zaporowych – należy traktować jako ostateczność, gdy wszystkie inne możliwości zostały wyczerpane.

Wspomniane wyżej rozwiązania oparte na przyrodzie, koncentrują się przede wszystkim na wykorzystaniu naturalnej retencji na obszarze całej zlewni. Kluczowy jest tu fakt, że wodę powinno się zatrzymywać tam, gdzie spadnie i jak najbardziej wydłużyć czas, w którym dotrze ona do głównego odbiornika jakim jest rzeka.

Obszary podmokłe rozmieszczone w różnych miejscach zlewni rzeki, w zależności od lokalnych warunków ukształtowania terenu i budowy geologicznej, zatrzymują wodę „u źródła” magazynując ją na dłuższy czas, lub znacznie opóźniając jej odpływ do rzeki. Rozległe dna dolin rzecznych z naturalnymi obszarami podmokłymi cechuje z reguły niewielkie nachylenie terenu, a porastająca je roślinność (np. turzycowiska, wilgotne łąki, czy zbiorowiska leśne – olsy i łęgi) powoduje dużą tzw. szorstkość hydrauliczną – rozlana w dolinie rzeki woda wraca do koryta bardzo wolno. Na przykład w przypadku doliny Biebrzy o szerokości 10 km woda w dolinie utrzymuje się nawet kilka miesięcy [1].

Dotyczy to zarówno wód opadowych jak i wód wezbraniowych. Można je sobie wyobrazić jako olbrzymie gąbki, które wchłaniają wodę w okresach dużego zasilania w wodę, magazynują ją i oddają powoli w okresach suszy. Dlatego niezwykle ważne jest oddawanie rzekom przestrzeni, czyli odtwarzanie wszędzie tam, gdzie to możliwe, naturalnych terenów zalewowych w dolinach rzek, w tym obszarów podmokłych i torfowisk.

Bardzo dobrym przykładem jest tu zainicjowany przez WWF projekt „Domaszków – Tarchalice: odtworzenie naturalnej retencji przeciwpowodziowej

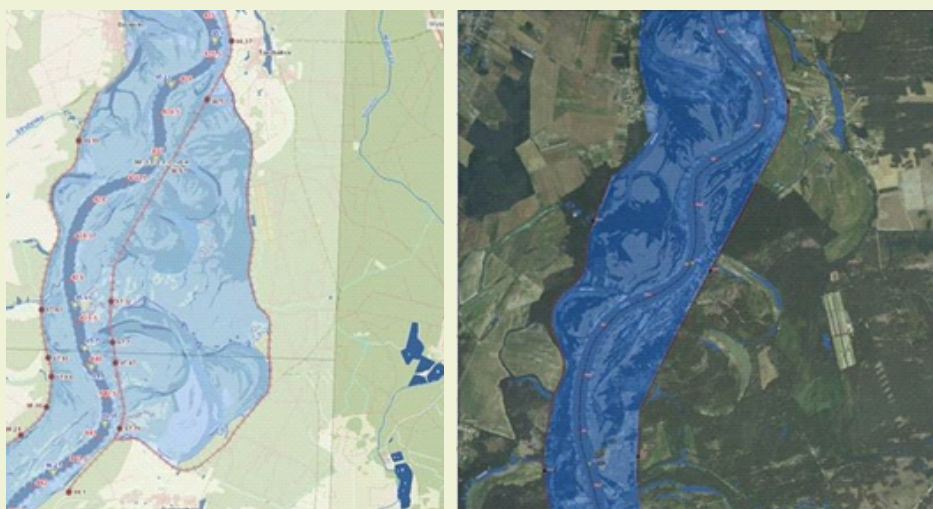
**Niezwykle
ważne jest
oddawanie
rzekom
przestrzeni,
czyli
odtworzenie
wszędzie tam,
gdzie to możliwe,
naturalnych
terenów
zalewowych.**

doliny rzeki Odry w gminie Wołów”. Dzięki realizacji tego projektu udało się odzyskać ok. 600 ha obszarów zalewowych oraz uzyskać pojemność retencyjną w wysokości 12 mln m³ dla wody 1% [2] [3]. Projekt odniósł sukces – odsunięcie obwałowania od rzeki przyczyniło się do poprawy bezpieczeństwa powodziowego na okolicznych terenach, ponieważ **w czasie powodzi we wrześniu 2024 r. nie zostały zalane obszary, które zostały zalane w czasie powodzi z 1997 r.** [4]

Fot. Zalany polder Domaszków Tarchalice (© WWF Polska)

Projekt odniósł sukces – odsunięcie obwałowania od rzeki przyczyniło się do poprawy bezpieczeństwa powodziowego na okolicznych terenach.

Wersja aktualna

Wersja archiwalna z 2015 r.

Rys 1. Odzyskana pojemność retencyjna w obszarze polderu Domaszków - Tarchalice na mapach zagrożenia powodziowego (źródło: isok.gov.pl/hydroportal)

Podsumowując, w związku ze wzrostem częstości występowania zjawisk ekstremalnych powodowanych zmianą klimatu (w tym powodzi oraz susz), **działania w zakresie bezpieczeństwa powodziowego powinny być oparte o rozwiązania łagodzące negatywne skutki zmiany klimatu**, w tym szczególnie o renaturyzację rzek i ich dolin oraz odtwarzanie terenów naturalnej retencji na obszarze całej zlewni, w tym terenów podmokłych. Aby realizować skuteczne działania w tym zakresie konieczne jest właściwe planowanie przestrzenne – zakaz lub ograniczenie zabudowy naturalnych terenów zalewowych. Należy zdecydowanie podkreślić, że każda regulacja rzeki i zawężenie doliny rzecznej poprzez zabudowę lub wybudowanie zbyt blisko rzeki obwałowania powoduje wzrost zagrożenia powodziowego na terenach położonych poniżej.

Aby ograniczyć ryzyko powodzi, należy wyjść poza samo koryto rzeki i spojrzeć na rzekę i jej dolinę jak na nierozdzielalną całość i system wzajemnych zależności.

Doliny rzeczne wraz z ich siedliskami, w tym szczególnie obszarami podmokłymi, to strategiczne i naturalne magazyny wody. Ich zdolność do retencji pomaga chronić nas przed suszami i powodzią, dlatego powinniśmy ją odbudować tam, gdzie została utracona.

Biorąc pod uwagę powyższe, w pracach związanych z zarządzaniem ryzykiem powodziowym powinno się uwzględnić następujące postulaty:

1. Opracowanie i wdrożenie realnych **planów adaptacji** do zmiany klimatu uwzględniających poprawę **retencji** krajobrazowej i **spowolnienie spływu** wód w całej zlewni danej rzeki, w tym działań z zakresu **błękitno-zielonej infrastruktury** [5].
2. Wprowadzenie **skutecznego planowania przestrzennego**, które będzie minimalizowało ryzyka podtopień oraz zapewni ochronę przeciwpowodziową zabudowań mieszkalnych i infrastruktury krytycznej, jeśli nie jest możliwa ich **relokacja**.
3. Podejście całościowe do działań przeciwpowodziowych obejmujące **całą zlewnię rzeki**. Rozwiązania hydrotechniczne na rzece powinny być wprowadzane, jeśli nie ma innych alternatyw i powinny być ostatnią, a nie pierwszą, linią obrony. Zostawmy rzece przestrzeń, oddalmy wały od rzek tam, gdzie to możliwe, utwórzmy korytarze swobodnej migracji dla koryt rzek.

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

- [1] Globalne Partnerstwo dla Wody. (2016). Naturalna, mała retencja wodna – Metoda łagodzenia skutków suszy, ograniczania ryzyka powodziowego i ochrona różnorodności biologicznej. Podstawy Metodyczne. http://gwppl.org/data/uploads/dokumenty/naturalna_mala_retencja_mioduszeowski_okruszko.pdf
- [2] Wody 1% czyli takiej objętości wody, która pojawia się przy natężeniu przepływu (ilość m³/s) obliczonym dla tzw. wody stuletniej. Statystycznie prawdopodobieństwo wystąpienia takiej powodzi wyznaczono z częstotliwością wystąpienia raz na 100 lat (stąd nazwa), ale w rzeczywistości taki przepływ może występować nawet co roku. Jest to po prostu jedna z "miar" używanych do przedstawienia skali zagrożenia powodzią w zagadnieniach związanych z oceną zagrożenia i ryzyka powodziowego. W analizach bierze się pod uwagę jeszcze inne wartości, np. przepływ o prawdopodobieństwie wystąpienia raz na 10 lat, czy raz na 500 lat. Wartości te są podstawą do wyznaczania zasięgu powodzi na mapach zagrożenia powodziowego.
- [3] Fundacja WWF Polska, [Ochrona przeciwpowodziowa i ochrona przyrody](#).
- [4] Fundacja WWF Polska, [Nasz projekt zdał egzamin! Ochrona przeciwpowodziowa ramie w ramie z przyrodą](#)
- [5] Fundacja WWF Polska, [Jak skutecznie „złapać deszcz”? Poradnik dla samorządów](#)
- Fundacja WWF Polska, [Piszemy do Premiera w sprawie zarządzania ryzykiem powodziowym](#)
- Fundacja WWF Polska, [Dziesiątka dla wód](#)
- Fundacja WWF Polska, Fundacja ClientEarth Prawnicy dla Ziemi, Fundacja Frank Bold, Fundacja Greenmind, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Biała Księga Polskich Rzek

Aby ograniczyć ryzyko powodzi, należy wyjść poza samo koryto rzeki i spojrzeć na rzekę i jej dolinę jak na nierozdzielalną całość.

POPIERAM REFORMĘ POLITYKI ROLNEJ SKUPIONĄ NA ROZWIĄZANIACH OPARTYCH NA PRZYRODZIE I WSPIERAJĄCĄ ROLNIKÓW.

Bezpieczeństwo żywnościowe to trwałość i odporność polskiego rolnictwa na zmiany klimatu i zdolność do adaptowania się do niej. Zapewnienie takiego stanu jest możliwe, jeśli już dziś zostaną wprowadzone mechanizmy kształtujące politykę rolną w kierunku rozwiązań opartych na przyrodzie [1], które są opłacalne dla rolników i korzystne dla produkcji rolnej - zabezpieczają zasoby naturalne, od których zależy produkcja żywności w wieloletniej perspektywie.

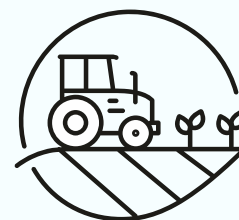
Nie zrównoważone praktyki rolnicze są jedną z głównych przyczyn utraty różnorodności biologicznej, zmiany klimatu i zanieczyszczenia na całym świecie. Niezbędne jest zintegrowanie sektora rolnictwa i ochrony przyrody. Rozwiązania oparte na przyrodzie (Nature-based Solution, NbS) **zapewniają potencjał „potrójnej wygranej” dla ludzi, planety i gospodarki**. Mogą być kluczowym narzędziem poprawy kondycji i produktywności terenów rolnych [2]. Rozwiązania oparte na przyrodzie to **opłacalne interwencje, które mogą zwiększyć odporność rolnictwa i produkcji żywności, jednocześnie łagodząc zmianę klimatu i poprawiając stan środowiska** [3]. Rolnicy odgrywają kluczową rolę we wdrażaniu tych praktyk i mogą pomóc w kształtowaniu odpowiednich i lokalnych zastosowań na szerszą skalę. Decydenci natomiast powinni umożliwić wdrażanie nowych praktyk opartych na przyrodzie za pomocą różnych środków - przez prawo i regulację, zachęty ekonomiczne, budowanie potencjału łańcucha dostaw i komunikację.

NbS to między innymi praktyki zatrzymania wody w glebie, przez konsekwentne poprawianie jakości gleb. Według Polskiego Instytutu Ekonomicznego plony, które tracimy przeciętnie co roku w wyniku susz mogą być warte nawet 6,5 mld złotych [4].

Wspólna Polityka Rolna nadal powinna utrzymywać ambitne cele klimatyczne i rozwijać mechanizmy finansowania w kierunku rozwiązań opartych na przyrodzie. Polska powinna upatrywać szansy na utrzymanie konkurencyjności sektora w produkcji żywności wysokiej jakości oraz odpowiedzialnej środowiskowo [5].

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

- [1] Fundacja WWF Polska. (2025). Zwycięskie praktyki - Rolnik Roku WWF 2025, <https://www.wwf.pl/sites/default/files/2025-03/rolnik-roku-wwf-2025-zwycieskie-praktyki.pdf>
- [2] Demozzi, T., Oberć, B.P., Prieto López, A., Larbodiè, L., Borges, M.A., (2024). Sustainable agriculture and Nature-based Solutions. Arroyo Schnell, A. IUCN Common Ground on Food and Agricultural Systems Series No. 1 Gland, Switzerland: IUCN. <https://portals.iucn.org/library/node/52103>
- [3] Iseman, T. and Miralles-Wilhelm, F. 2021. Nature-based solutions in agriculture – The case and pathway for adoption. Virginia. FAO and The Nature Conservancy. <https://doi.org/10.4060/cb3141en>
- [4] Markiewicz, J., Ogórek, S. (2022). Gospodarcze koszty suszy dla polskiego rolnictwa, Working Paper, nr 3, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa. https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2022/11/PIE_Gospodarcze-koszty-suszy-dla-polskiego-rolnictwa.pdf
- [5] Adrianna Wrona, Fundacja Instytut Zielonej Gospodarki. (2024). Polskie rolnictwo w pigułce: skąd przyszliśmy, gdzie jesteśmy i co dalej? https://www.izg.org.pl/wp-content/uploads/2024/08/IZG_31.07_rolnictwo_w_pigulce_final.pdf

Rozwiązania oparte na przyrodzie to między innymi praktyki zatrzymania wody w glebie, przez konsekwentne poprawianie jakości gleb.

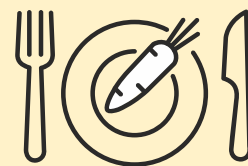
POPIERAM ZMIANĘ W ORGANIZACJI ŻYWIENIA ZBIOROWEGO, KTÓRA UKSZTAŁTUJE PRAWDŁOWE NAWYKI ŻYWIENIOWE KORZYSTNE DLA ZDROWIA I ŚRODOWISKA NATURALNEGO.

Żywienie zbiorowe, np. w placówkach oświatowych i szpitalach jest elementem kształtowania prawidłowych nawyków żywieniowych, a co za tym idzie dbałością o zdrowie publiczne i powinno wyznaczać standardy jakości. Zamówienia żywności prowadzone przez instytucje publiczne powinny uwzględniać zarówno kwestie zdrowotne, jak i środowiskowe, promując spożycie niskoprzetworzonej żywności oraz większej liczby produktów pochodzenia roślinnego, tj. warzyw i owoców, kasz, nasion roślin strączkowych, a mniejszej ilości mięsa i produktów mięsnych. Zamówienia żywności powinny wspierać lokalną i sezonową żywność wysokiej jakości, np. z certyfikacją ekologiczną czy potwierdzającą zrównoważony połów ryb. Należy kształtować system, w którym podejmowanie decyzji korzystnych dla zdrowia ludzi i przyrody jest łatwiejsze.

Zrównoważone publiczne zamówienia żywności stanowią kluczowy czynnik w transformacji systemów żywnościowych [1]. Biorąc pod uwagę skalę popytu sektora publicznego i sposób dokonywania tych wyborów, **zamówienia publiczne mają znaczny potencjał kształtowania norm dotyczących żywności** i obejmują takie obszary jak programy posiłków szkolnych i zakup żywności do szpitali publicznych, więzień, uniwersytetów, stołówek w budynkach publicznych i innych programów społecznych.

Zrównoważone zamówienia żywności mają potencjał kształtowania zarówno konsumpcji jak i produkcji żywności. Dostarczają wielu korzyści społecznych, ekonomicznych i środowiskowych - mogą zapewnić rynek zbytu dla lokalnych i drobnych rolników, promować ochronę agrobioróżnorodności (różnorodności biologicznej w uprawianych gatunkach roślin i rasach hodowanych zwierząt) oraz poprawić sposób odżywiania i zdrowie dzieci oraz całych społeczności [2]. Zmiany w zamówieniach publicznych mają również wpływ na konsumpcję w gospodarstwach domowych i konsumpcję indywidualną, ponieważ pomagają tworzyć warunki sprzyjające kształtowaniu prawidłowych nawyków żywieniowych i zachowań konsumenckich [3].

Dieta planetarna to jeden z modeli zrównoważonej konsumpcji żywności, który jest korzystny dla zdrowia i środowiska naturalnego. Zakłada zwiększenie spożycia warzyw, owoców, niskoprzetworzonych produktów zbożowych, nasion roślin strączkowych oraz zmniejszenie spożycia mięsa i produktów pochodzenia zwierzęcego ze względów zdrowotnych i środowiskowych [4].

Dieta planetarna to jeden z modeli zrównoważonej konsumpcji żywności, który jest korzystny dla zdrowia i środowiska naturalnego.

**Modyfikacja
dotychczasowych
posiłków
szkolnych
w kierunku
założeń diety
przyjaznej
planecie.**

Polskie zalecenia w postaci Talerza Zdrowego Żywienia [5] wskazują na konieczność dążenia do podobnej struktury spożycia żywności we wszystkich grupach populacyjnych. Dodatkowo Komitet Nauki o Żywieniu Człowieka Polskiej Akademii Nauk w swoim stanowisku w sprawie posiłków szkolnych i nowych standardów żywienia w szkołach wskazał, że modyfikacja dotychczasowych posiłków szkolnych w kierunku założeń diety przyjaznej planecie, w odniesieniu do koncepcji opracowanej przez EAT-Lancet Commission z 2019 [6], jest niezbędna do kształtowania prawidłowych zwyczajów zdrowotnych i prośrodowiskowych [7].

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

- [1] FAO, Alliance of Bioversity International and CIAT and Editora da UFRGS. (2021). Public food procurement for sustainable food systems and healthy diets – Volume 1. Rome. <https://doi.org/10.4060/cb7960en>
- [2] Swinburn, B. A., Kraak, V. I., Allender, S., i in. (2019). Public food procurement as a game changer for food system transformation. The Lancet Planetary Health, 3(10), e403–e404. [Public food procurement as a game changer for food system transformation - The Lancet Planetary Health](#)
- [3] EU Food Policy Coalition. (2021). Sustainable public procurement of food: A goal within reach. Paper written in the framework of the EU Food Policy Coalition (EU FPC) Public Procurement Task Force. <https://foodpolicycoalition.eu/wp-content/uploads/2021/06/Sustainable-public-procurement-of-food-a-goal-within-reach-EU-FPC-website.pdf>
- [4] Willett, W., Rockström, J., Loken, B., i in. (2019). Food in the Anthropocene: The EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems. The Lancet, 393(10170), 447–492. [Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems - The Lancet](#)
- [5] Narodowe Centrum Edukacji Żywnościowej. (2021). Talerz zdrowego żywienia. [Talerz zdrowego żywienia - Narodowe Centrum Edukacji Żywnościowej](#)
- [6] EAT-Lancet Commission. (2019). Summary report of the EAT-Lancet Commission: Healthy diets from sustainable food systems – Food. Planet. Health. <https://eatforum.org/eat-lancet-commission/eat-lancet-commission-summary-report/>
- [7] Stanowisko Komitetu Nauki o Żywieniu Człowieka Polskiej Akademii Nauk w sprawie posiłków szkolnych i nowych standardów żywienia w szkołach. (2019). Fundacja WWF Polska, Dieta planetarna czyli co jeść, aby żyć w przyjaznym klimacie-Fundacja WWF Polska, Dieta planetarna postanowienie przyjazne ludziom i przyrodzie

POPIERAM ZMIANY W SZKOLNICTWIE MAJĄCE NA CELU WPROWADZENIE EDUKACJI TERENOWEJ, DZIĘKI KTÓREJ UCZNIOWIE I UCZENNICE BUDUJĄ WIĘZ Z NATURĄ.

Zgodnie z raportem MEN [1], od kilkunastu lat obserwuje się systematyczny spadek poziomu sprawności fizycznej dzieci i młodzieży. Według Instytutu Matki i Dziecka [2], dzieci w polskiej szkole są w bardzo złej kondycji fizycznej – mają problem z otyłością, zdeformowane kręgosłupy oraz zwiędnięte mięśnie. Coraz więcej dzieci [3] ma kłopoty ze wzrokiem – nie jest to tylko wina ekranów, ale również braku możliwości patrzenia daleko, tak, aby gałka oczna mogła odpocząć. Dzieci zbyt dużo czasu spędzają zamknięte w czterech ścianach, co powoduje, że nie mają warunków do prawidłowego rozwoju fizycznego. Różne badania dowodzą, że ilość czasu, którą dzieci obecnie spędzają w przyrodzie jest drastycznie mniejsza niż kilkadziesiąt lat temu.

Co więcej, dzieci w Polsce są w fatalnej kondycji psychicznej, a system ochrony zdrowia nie radzi sobie z psychiatrią dziecięcą. Nie bez znaczenia jest fakt, że dzieci w Polsce mają coraz mniej kontaktu ze środowiskiem naturalnym. Duńskie badanie [4] opublikowane w 2019 r. pokazało, że u dzieci, które dorastały w otoczeniu niewielkiej ilości zieleni, ryzyko wystąpienia zaburzeń psychicznych było aż o 55% wyższe. Wnioski z innych badań [5] potwierdzają powiązanie pomiędzy codzienną ekspozycją na środowisko naturalne, a rozwojem poznawczym, zdrowiem psychicznym i ogólnym samopoczuciem nastolatków. Richard Louv ukuł pojęcie syndromu deficytu natury - można go zaobserwować wśród ogromnej liczby polskich dzieci. Utrata stałego, regularnego i żywego emocjonalnie kontaktu dzieci ze światem przyrody prowadzi do rozwoju tzw. „biofobii” w przyszłych pokoleniach.

W związku z tym trzeba dołożyć starań, żeby zapewnić dzieciom możliwość przebywania w otwartej przestrzeni przyrodniczej jako stymulującym miejscu nauki i interakcji z rówieśnikami. W dyskusji na temat programu edukacji powinna pojawić się kwestia zajęć na powietrzu, w kontakcie z naturą. Potrzebne jest pilne zmapowanie jak dużo dzieci nie wychodzi na zewnątrz w trakcie zajęć szkolnych i przerw. Należy wesprzeć nauczycieli i nauczycielki w merytorycznym oraz metodycznym przygotowaniu do spędzania czasu na zewnątrz, np. poprzez stworzenie przez podmioty zarządzające szkołami i terenami przyszkolnymi odpowiedniej do tego przestrzeni. Dzięki systemowemu wsparciu zazieleniania szkolnych i przedszkolnych podwórek i tworzeniu w nich dzikich zakątków, możemy stworzyć szkołę przyjazną uczniom, uczennicom i środowisku.

**Dzieci
zbyt dużo
czasu spędzają
zamknięte
w czterech
ścianach,
co powoduje,
że nie mają
warunków
do prawidłowego
rozwoju
fizycznego.**

Poniżej prezentujemy przykłady dobrych praktyk:

1. [Checklista do audytu dla szkół w ramach Programu z Pandą Fundacji WWF Polska.](#)
2. [Ogródki przy szkołach w ramach Szkoły ogrodniczej Fundacji WWF Francja.](#)
3. [Szkoła przyjazna klimatowi Fundacji Sędzimir.](#)
4. [Śmiały Ogród Fundacja Rozwoju Dzieci.](#)

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

- [1] Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie. (2025). Raport merytoryczny projektu WF z AWF: Aktywny dzisiaj dla zdrowia w przyszłości. https://www.awf.edu.pl/_data/assets/pdf_file/0008/64457/Raport-merytoryczny-projektu-WF-z-AWF-Aktywny-dzisiaj-dla-zdrowia-w-przyszlosci-za-rok-2024.pdf
- [2] Fijałkowska A., Oblacińska A., Dzielska A., Nałęcz H., Korzycka M., Okulicz-Kozaryn K., Bójko M., Radiukiewicz K. (2022). Zdrowie dzieci w pandemii COVID-19. Raport z badań dotyczących zdrowia i zachowań zdrowotnych dzieci w wieku 8 lat podczas pandemii COVID 19. Instytut Matki i Dziecka. <https://imid.med.pl/pl/do-pobrania#:~:text=Zdrowie%20dzieci%20w%20pandemii%20COVID%E2%80%9119>
- [3] Fundacja Rozwoju Dzieci. Dlaczego przebywanie dzieci w naturze jest tak ważne? <https://www.frd.org.pl/dzieci-maja-wychodne/dlaczego-przebywanie-dzieci-w-naturze-jest-tak-wazne/>
- [4] Engemann, K., Pedersen, C. B., Arge, L., Tsirogiannis, C., Mortensen, P. B., & Svenning, J. C. (2019). Residential green space in childhood is associated with lower risk of psychiatric disorders from adolescence into adulthood. Proceedings of the National Academy of Sciences, 116(11), 5188–5193. <https://doi.org/10.1073/pnas.1807504116>
- [5] Maes, M. J. A., Pirani, M., Booth, E. R., i in. (2021). Benefit of woodland and other natural environments for adolescents' cognition and mental health. Nature Sustainability, 4, 851–858. <https://doi.org/10.1038/s41893-021-00751-1>Fundacja WWF Polska, Konkurs Dzikie zakątki

Możemy stworzyć szkołę przyjazną uczniom, uczennicom i środowisku.

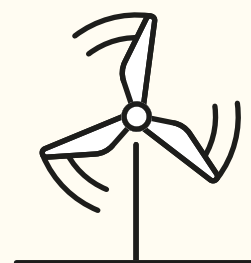
POPIERAM ROZWÓJ ENERGETYKI WIATROWEJ NA LĄDZIE JAKO WAŻNEGO ELEMENTU BEZPIECZEŃSTWA ENERGETYCZNEGO POLSKI.

Bezpieczeństwo energetyczne Polski oznacza zaspokojenie najważniejszych potrzeb energetycznych społeczeństwa i gospodarki, związanych przede wszystkim z energią elektryczną, ciepłem i transportem. Pierwszym krokiem dla poprawy bezpieczeństwa energetycznego jest ograniczanie zapotrzebowania na energię, najlepiej poprzez podnoszenie efektywności energetycznej. Im mniejsze będą potrzeby, tym łatwiej je zaspokoić, a w tej dziedzinie nasz kraj ma duży potencjał do poprawy, ponieważ pod względem ilości energii zużywanej na jednostkę PKB zajmujemy 3-cie miejsce w UE [1]. Przyczynia się do tego zarówno energetyka, korzystająca z mało efektywnych technologii opartych na węglu, jak też ogrzewanie kotłami o niskiej sprawności niewystarczająco ocieplonych domów, których w Polsce są miliony. Nie bez znaczenia jest również paliwożerny transport.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa, ważne jest, aby zaspokojenie potrzeb energetycznych w jak najmniejszym stopniu uzależnione było od czynników zewnętrznych, jak trudnodostępne technologie i importowane nośniki energii (np. paliwa). Obecnie energia zużywana w Polsce pochodzi blisko w połowie z paliw importowanych, głównie ropy i gazu, ale także węgla [2]. Wiąże się to z dużym uzależnieniem od sytuacji międzynarodowej i cen na światowych rynkach, co wyraźnie pokazał kryzys energetyczny związany z wojną w Ukrainie i odejściem od rosyjskich dostaw. **Import energii dużo kosztuje - w 2023 Polska na zakup paliw wydała blisko 140 mld zł, czyli prawie tyle ile wynosi budżet NFZ. Od 2014 r., uwzględniając inflację, na import paliw wypłynęło z kraju ok. 1,2 bln zł [3].**

Podstawą bezpieczeństwa energetycznego powinna być produkcja jak największej ilości energii z własnych źródeł, przy jak najmniejszych kosztach. Rozwijając nowoczesną energetykę, należy zadbać, aby dostarczanie energii nie wiązało się z niszczeniem środowiska naturalnego oraz zagrożeniem dla lokalnych społeczności, a stosowane technologie nie powinny powodować zanieczyszczenia powietrza, smogu ani generować wielu odpadów.

Wiele z tych zalet posiada energetyka wiatrowa na lądzie. Każda turbina wiatrowa postawiona w Polsce pomaga w uniezależnieniu naszego kraju od paliw importowanych. Energia elektryczna z wiatru jest tańsza niż ta z gazu i z węgla (nawet bez uwzględniania kosztów emisji – tzw. ETS).

Pierwszym krokiem dla poprawy bezpieczeństwa energetycznego jest ograniczanie zapotrzebowania na energię, najlepiej poprzez podnoszenie efektywności energetycznej.

Maksymalna cena, po jakiej została sprzedana energia z OZE na aukcjach w 2024 wyniosła 175 zł/MWh - dla lądowych farm wiatrowych, oraz 335 zł/MWh - dla elektrowni fotowoltaicznych [4]. Cena energii elektrycznej na giełdzie dla Rynku Dnia Następnego (RDN) z obecnego polskiego miksu (w ok. 60% z węgla) wynosi ok. 430-540 zł. Dla porównania szacowana cena energii z elektrowni jądrowej w Choczewie w sprzyjających okolicznościach wyniesie ok. 500 zł [5] [6]. Zatem energia z pierwszej polskiej elektrowni nuklearnej również będzie droższa niż elektryczność z wiatru, a przy tym budowa turbin wiatrowych jest znacznie łatwiejsza, szybsza i bezpieczniejsza [7].

Elektrownie wiatrowe na lądzie oprócz czystej i taniej energii dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych, oznaczają też nowe miejsca pracy, dodatkowe przychody (m.in. z podatków) oraz infrastrukturę dla gmin i lokalnych społeczności. Już dziś w Polsce w branży OZE pracuje prawie dwa razy więcej ludzi niż w górnictwie. Liczba **miejsc pracy** w lądowej i morskiej energetyce wiatrowej w Polsce może się zwiększyć o 200 tys. do 2040 r. [8] [9].

Potencjał OZE dostrzegają też obywatele. Elektrownie wiatrowe oraz fotowoltaiczne zyskały **poparcie ponad 70% społeczeństwa, a blisko 60% osób zdaje sobie sprawę, że to szansa na niższe rachunki za prąd** [10]. Większość Polaków chce rozwoju energetyki odnawialnej – widzą w niej szansę na dostęp do niezależnej, lokalnie produkowanej energii oraz oszczędność dla portfela [11].

Aby produkować jak najwięcej własnej, taniej energii, należy w pierwszej kolejności wykorzystać potencjał lądowych farm wiatrowych w sposób, który nie stworzy zagrożenia dla mieszkańców i lokalnej przyrody. Dlatego **wzywamy do odblokowania rozwoju energetyki wiatrowej, przy jednoczesnym zachowaniu ochrony lokalnego środowiska naturalnego** (w postaci minimalnych odległości farm wiatrowych od form ochrony przyrody oraz utrzymania zakazu lokalizacji farm wiatrowych na ich terenie) i bezpieczeństwa lokalnych społeczności (odległości co najmniej 500 m od farm wiatrowych do zabudowań mieszkalnych).

**Poparcie
ponad 70%
społeczeństwa,
a blisko 60%
osób zdaje
sobie sprawę,
że to szansa
na niższe
rachunki
za prąd.**

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

- [1] Tomasz Pawlonka, Związek Banków Polskich (2024). Polska trzecią najbardziej energochłonną gospodarką UE-27. <https://bank.pl/polska-trzecia-najbardziej-energochlonna-gospodarka-ue-27/>
- [2] Forum Energii. (2024). Transformacja energetyczna: Edycja 2024. <https://www.forum-enerгии.eu/transformatcja-edycja-2024>
- [3] Forum Energii. (2024). Rocznik – Dane o energetyce. <https://www.forum-enerгии.eu/rocznik-dane-o-energetyce>
- [4] Urząd Regulacji Energetyki. (2024). Aukcje OZE 2024: 16 TWh energii elektrycznej o wartości 5,1 mld zł – Prezes URE podsumowuje. <https://www.ure.gov.pl/pl/urzadz/informacje-ogolne/aktualnosci/12358,Aukcje-OZE-2024-16-TWh-enerгии-elektrycznej-o-wartosci-51-mld-zl-Prezes-URE-pods.html>
- [5] Piotr Pająk, gramwzielone.pl. (2025). Wzrost cen energii elektrycznej na początku 2025. <https://www.gramwzielone.pl/trendy/20301846/wzrost-cen-enerгии-elektrycznej-na-poczatku-2025>
- [6] Bożena Horbaczewska, wysokienapiecie.pl. (2024). Ile zapłacimy za prąd z pierwszej polskiej elektrowni atomowej? <https://wysokienapiecie.pl/106545-ile-zaplacimy-za-prad-z-pierwszej-polskiej-elektrowni-atomowej/>
- [7] Polska Agencja Prasowa. Raport PAN o wpływie elektrowni wiatrowych na zdrowie. <https://samorzad.pap.pl/kategoria/aktualnosci/raport-pan-o-wplywie-elektrowni-wiatrowych-na-zdrowie>
- [8] CIRE. (2024). Ukazał się raport „Energetyka wiatrowa w Polsce” – edycja 2024. <https://raporty-branzowe.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/ukazal-sie-raport-energetyka-wiatrowa-w-polsce-edycja-2024>
- [9] PSEW, DWF, Baker Tilly, TPA, TPA Poland. (2024). Energetyka wiatrowa w Polsce. [Energetyka wiatrowa w Polsce 2024](https://energetyka-wiatrowa-w-polsce-2024)
- [10] Multiconsult Polska. (2024). Ranking źródeł energii: Polacy stawiają na OZE. <https://multiconsult-polska.com/ranking-zrodel-enerгии-polacy-stawiaja-na-oze>
- [11] Krajowe Centrum Doradztwa OZE. (2024). Wyniki badań: Według 50% Polaków OZE powinny być kluczowym źródłem energii w 2030 roku w Polsce. <https://kcdo.pl/2024/12/23/wyniki-badan-wedlug-50-polakow-oze-powinny-byc-kluczowym-zrodlem-enerгии-w-2030-roku-w-polsce/?cn-reloaded=1>

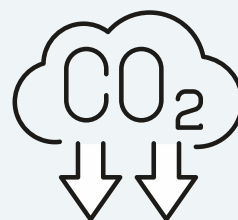
POPIERAM CEL OSIĄGNIĘCIA NEUTRALNOŚCI KLIMATYCZNEJ DO 2040 ROKU.

Neutralność klimatyczna to uzyskanie równowagi między emisjami gazów cieplarnianych a ich usuwaniem z atmosfery, tak aby nie wywierać wpływu na system klimatyczny. Oznacza to, w pierwszej kolejności, istotne zmniejszenie ilości dwutlenku węgla emitowanego do atmosfery w wyniku spalania paliw kopalnych [1] [2].

Działalność człowieka spowodowała, że stężenie dwutlenku węgla, od początku ery przemysłowej (ok. roku 1750) wzrosło o ok. 50% i przekroczyło poziom 425 cząstek na milion [3] [4], jaki **nie występował na Ziemi od milionów lat**. Człowiek współczesny, ani żaden z naszych przodków z rodzaju Homo, nie zetknął się z warunkami środowiska, jakie będą konsekwencją takiej zmiany składu atmosfery. Dotyczy to większości biosfery **Ziemi, którą zmieniamy w obcą dla nas planetę i stajemy przed światem pełnym niespotykanych dotąd zagrożeń**. W ujęciu globalnym **model rozwoju oparty na paliwach kopalnych okazał się gospodarka rabunkową, gdzie wielkie korzyści odnosi wąska grupa a koszty ponoszą całe społeczeństwa**. Za 80% światowych emisji odpowiada niespełna 60 podmiotów [5].

Skutki zaburzenia klimatu przez człowieka są w dalekiej perspektywie trudne do przewidzenia, ale już teraz doświadczamy rekordowych temperatur i upałów (liczba upalnych dni w Polsce w ostatnich latach się podwoiła [6]), którym towarzyszy zmniejszenie dostępności wody, a także częstsze i gwałtowniejsze burze, nawałnice i powodzie oraz pożary lasów. Zaburzenie klimatu to **zagrożenie dla życia ludzi oraz przyrody**, a także biologicznych i technicznych podstaw działania naszej cywilizacji. Na szali leżą ogromne straty gospodarcze, mniejsze plony i wzrost kosztów żywności, zniszczone domy i infrastruktura, zniszczenie różnorodności biologicznej, a także nowe zasięgi chorób oraz problemy zdrowotne [7]. Szacuje się, że w latach 2030-2050 zmiany klimatu spowodują około 250 000 dodatkowych zgonów rocznie [8]. Postępujące globalne ocieplenie jest także przyczyną coraz większych zawirowań gospodarczych i politycznych, skutkujących konfliktami i nasileniem migracji.

Czas na działanie się kurczy, rok 2024 był najcieplejszym w historii pomiarów w Europie. To także pierwszy rok, w którym globalna średnia temperatura była wyższa o ponad 1,5°C od poziomu sprzed epoki przemysłowej, czyli przekroczyła próg bezpieczeństwa wskazywany przez naukę [9].

Za **80%**
światowych
emisji odpowiada
niespełna
60 podmiotów.

Przy braku dekarbonizacji świat jest na drodze do zwiększenia globalnego ocieplenia o 3°C (do 2100 r.), co według ekspertów może zmniejszyć globalne skumulowane PKB nawet o ponad 25%. Zainwestowanie zaledwie 2% globalnego PKB ograniczyłoby ocieplenie do poziomu poniżej 2°C i umożliwiłoby dostosowanie się do większości konsekwencji [10].

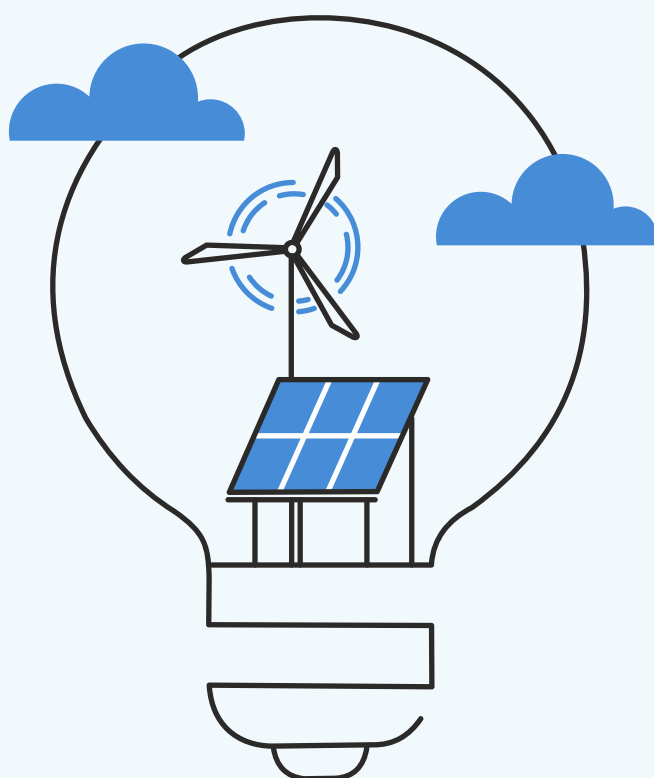
Dekarbonizacja to największa transformacja globalnej gospodarki w tym stuleciu. **Dążenie do neutralności klimatycznej** jest ogromnym przedsięwzięciem cywilizacyjnym [11], które dotyczy gospodarki wszystkich krajów świata, w tym największych emitentów takich jak Chiny, USA, Indie oraz UE. **Uniknięcie pogłębiania katastrofy klimatycznej i łagodzenie jej skutków wymaga konsekwentnego wypełniania zobowiązań klimatycznych, a także współpracy pomiędzy państwami i zaangażowania społeczności międzynarodowej.** W 2015 r. po raz pierwszy w historii rządy 195 państw z całego świata wspólnie uzgodniły, że podejmą wysiłek, w celu przeciwdziałania globalnemu ociepleniu oraz jego skutkom i podpisały tzw. Porozumienie Paryskie. Jest ono międzynarodowym traktatem, który prawnie zobowiązuje sygnatariuszy do walki ze zmianą klimatu, co znalazło odbicie w polityce Unii Europejskiej. Ratyfikowały je wszystkie państwa członkowskie UE, zobowiązując się do walki ze zmianą klimatu i przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu do 2050 r. [12].

Niestety, **biorąc pod uwagę tempo narastania zaburzenia klimatu, ten cel nie jest już wystarczający. Aby uniknąć nieodwracalnych, globalnych strat największe światowe gospodarki wraz z Unią Europejską muszą wspólnymi siłami dążyć do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2040 roku.**

Europa jako orędownik demokracji i współpracy międzynarodowej, a przy tym czwarty na świecie emitent gazów cieplarnianych i drugi (po USA) beneficjent emisji historycznych, powinna i może być liderem w tym procesie [13].

Dekarbonizacja gospodarki stwarza **szanse** rozwoju społecznego i unowocześnienia gospodarki poprzez pobudzenie inwestycji i wzrostu gospodarczego. Może mieć **pozytywny wpływ na rynek pracy** [14], a także **rozwój technologiczny** [15]. Aby ta transformacja się powiodła, powinna zwiększać konkurencyjność UE, być zrównoważona społecznie i sprawiedliwa.

W 2015 r. po raz pierwszy w historii rządy 195 państw z całego świata wspólnie uzgodniły, że podejmą wysiłek, w celu przeciwdziałania globalnemu ociepleniu oraz jego skutkom.

Transformacja to jednocześnie konieczność i szansa zarówno gospodarcza jak i technologiczna. W Polsce i Europie otwierają się duże możliwości nowych inwestycji, głównie dla sektora prywatnego [16] [17]. Dekarbonizacja Polski może wymagać wydatkowania ok. 5% PKB przez następne ćwierć wieku, jednak pozostanie przy węglu może kosztować więcej. Wg analizy PIE i PFR cena energii elektrycznej z węgla po 2030 może być wyższa średnio nawet o 120% [18]. W nadchodzącej dekadzie polska energetyka stanie przed koniecznością wymiany lub przebudowy większości elektrociepłowni i elektrowni węglowych, które średnio mają już prawie 50 lat [19]. Będzie to okazją do inwestycji w nowoczesne, niskoemisyjne rozwiązania, niezależne od paliw kopalnych, takich jak np. importowany i drogi gaz ziemny. Polska ma duży potencjał do wykorzystania energii odnawialnej z wiatru i słońca, a także biogazu i geotermii, ale też produkcji urządzeń dla energetyki, magazynów energii, części do pojazdów i kształcenia specjalistów [20]. Przyrost nowych zawodów i miejsc pracy na świecie przekroczy znacznie liczbę potencjalnie utraconych stanowisk zależnych od paliw kopalnych [21]. Do 2030 roku transformacja energetyczna może przyczynić się do powstania w Polsce ok. 300 tys. nowych miejsc pracy, w takich branżach jak OZE, energetyka jądrowa czy elektromobilność [22].

**Polska
ma duży
potencjał dla
wykorzystania
energii
odnawialnej
z wiatru
i słońca.**

Neutralność klimatyczna Polski i Europy jest niezbędnym składnikiem światowych wysiłków na rzecz bezpieczeństwa społeczeństw i jednocześnie szansą na nowoczesną i konkurencyjną gospodarkę.

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

- [1] Rada Unii Europejskiej. Zmiany klimatu – polityka UE. <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/climate-change/>
- [2] Parlament Europejski. (2023). Czy jest neutralność emisyjna i jak możemy ją osiągnąć do 2050 r.? https://www.europarl.europa.eu/pdfs/news/expert/2019/10/story/20190926STO62270/20190926STO62270_pl.pdf
- [3] NOAA Research. (2024). The world's benchmark climate monitoring station passes a major milestone. <https://research.noaa.gov/the-worlds-benchmark-climate-monitoring-station-passes-a-major-milestone/>
- [4] Enerad.pl. (2024). Rekordowy wzrost stężenia CO₂ w atmosferze w 2024 roku. <https://enerad.pl/rekordowy-wzrost-stezenia-co2-w-atmosferze-w-2024-roku/>
- [5] The Carbon Majors Database. <https://carbonmajors.org/briefing/The-Carbon-Majors-Database-26913>
- [6] IMGW-PIB. (2024). Liczba dni upalnych w Polsce rośnie z dekady na dekadę. <https://obserwator.imgw.pl/2024/09/18/liczba-dni-upalnych-w-polsce-rosnie-z-dekady-na-dekade/>
- [7] IMGW-PIB. (2025). Klimat w Polsce w 2024 roku: Podsumowanie wybranych elementów. <https://obserwator.imgw.pl/2025/02/10/klimat-w-polsce-w-2024-roku-podsumowanie-wybranych-elementow/>
- [8] WWF. (2024). TARGETING CHANGE: THE EU'S 2040 CLIMATE TARGET
- [9] IMGW-PIB. (2025). op.cit. <https://obserwator.imgw.pl/2025/02/10/klimat-w-polsce-w-2024-roku-podsumowanie-wybranych-elementow/>
- [10] Boston Consulting Group. (2025). Investing in climate action. <https://www.bcg.com/publications/2025/investing-in-climate-action>
- [11] Ministerstwo Klimatu i Środowiska. Neutralność klimatyczna – czy to możliwe? <https://www.gov.pl/web/edukacja-ekologiczna/neutralnosc-klimatyczna-czy-to-mozliwe>
- [12] Rada Unii Europejskiej. op.cit.
- [13] EDGAR. (2024). Emissions Database for Global Atmospheric Research – Report 2024. https://edgar.jrc.ec.europa.eu/report_2024?vis=ghgp#emissions_table
- [14] OECD. (2024). OECD Employment Outlook 2024: The Net-Zero Transition and the Labour Market, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/ac8b3538-en>.
- [15] Ministerstwo Klimatu i Środowiska. Rozwój OZE szansą na przyspieszenie transformacji energetycznej Polski i impuls inwestycyjny dla krajowej gospodarki. <https://www.gov.pl/web/klimat/rozwoj-oze-szansa-na-przyspieszenie-transformacji-energetycznej-polski-i-impuls-inwestycyjny-dla-krajowej-gospodarki>
- [16] PFR TFI. Inwestycje w przyszłość – rola rynków kapitałowych w zielonej transformacji. <https://www.pfrtfi.pl/artykuly/inwestycje-w-przyszlosc-rola-rynkow-kapitalowych-w-zielonej-transformacji>
- [17] Poland Country Climate and Development Report <https://klimatycznabazawiedzy.org/raport/krajowy-raport-klimatyczno-rozwojowy-dla-polski/>
- [18] Juszcak, A., Pilszyk, M., i in. (2023). Koszty braku dekarbonizacji gospodarki, Polski Instytut Ekonomiczny. <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2023/12/Dekarbonizacja.pdf>
- [19] CIRE. Średni wiek elektrowni w Polsce to 47 lat. <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/182259-sredni-wiek-elektrowni-w-%C2%A0polsce-to-%C2%A047-lat>
- [20] Poland Country Climate and Development Report. op.cit.
- [21] World Economic Forum. (2025). The Future of Jobs Report 2025. <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/digest/>
- [22] Konfederacja Lewiatan. Zielone miejsca pracy zwiększają konkurencyjność gospodarki – raport Lewiatana. <https://lewiatan.org/raport-lewiatana-zielone-miejsca-pracy-zwieksza-konkurencyjnosc-gospodarki/>

© Tomasz Hujik

POPIERAM WZMOCNIENIE ROZWIĄZAŃ UMOŻLIWIAJĄCYCH KOEKZYSTENCJĘ CZŁOWIEKA Z DUŻYMI DRAPIEŻNIKAMI.

[Raport](#) (WWF i Programu Środowiskowego ONZ (UNEP)) ostrzega, że konflikt między ludźmi a dzikimi zwierzętami jest głównym zagrożeniem dla długoterminowego przetrwania niektórych z najbardziej emblematicznych gatunków na świecie. Duże drapieżniki stoją na szczycie łańcucha pokarmowego, więc mają wpływ na kształtowanie się wszystkich poziomów piramidy ekologicznej. Regulują całą biocenozę – poprzez kształtowanie populacji innych zwierząt i ich zachowania. Duże drapieżniki mają pośredni wpływ m.in. na skład gatunkowy flory i strukturę roślinności. Dlatego ekosystemy pozbawione tej naturalnej regulacji są narażone na utratę różnorodności biologicznej, a ich ochrona może pociągnąć za sobą zachowanie całych zespołów gatunków i elementów środowiska przyrodniczego. Jednocześnie ludzie i duże drapieżniki konkurują o wiele wspólnych zasobów. Dlatego często te gatunki były tępione, przez co m.in. populacja wilka i niedźwiedzia w Polsce drastycznie spadała, osiągając najniższe wartości w XX w. Występowanie konfliktów na linii człowiek-dziki zwierzę powoduje spadek akceptacji społecznej tych gatunków, a w konsekwencji utrudnia ich skuteczną ochronę. Dlatego z punktu widzenia ochrony wilka i niedźwiedzia należy przede wszystkim zadbać o umożliwienie koegzystencji tych gatunków z ludźmi. **Przyszłość dzikiej przyrody — a szczególnie dużych, flagowych gatunków, które dzielą przestrzeń z ludźmi — w dużym stopniu zależy od chęci i zdolności ludzi do współistnienia z nimi.** Dlatego ważne jest promowanie działań prewencyjnych, ograniczających konflikty na linii człowiek-duży drapieżnik i wzmacniające poczucie bezpieczeństwa człowieka, które przynoszą korzyść zarówno lokalnym społecznościom, jak i przyrodzie. Aby minimalizować konflikty na linii człowiek-duży drapieżnik, należy wdrażać środki zapobiegawcze i odpowiednie środki odszkodowawcze.

Dostępne są unijne i krajowe [wytyczne](#), dobre [praktyki](#) i narzędzia, aby skutecznie zapobiegać szkodom gospodarczym powodowanym przez drapieżniki i je rekompensować. Dobre praktyki obejmują np. szkolenie psów w celu ochrony stad, edukację pasterzy czy rozwiązania techniczne (np. grodzienia elektryczne) w celu odstraszania wilków/niedźwiedzi. Wytyczne Unii Europejskiej dotyczące pomocy państwa w sektorze rolnym pozwalają państwom członkowskim UE na przyznanie rolnikom pełnych odszkodowań za szkody spowodowane przez zwierzęta chronione, takie jak wilki oraz finansowanie działań prewencyjnych m.in. zakupu ogrodzeń elektrycznych czy pozyskania psów stróżujących. Wsparcie na działania prewencyjne, ograniczające konflikt człowieka z dużymi drapieżnikami można realizować

**Duże drapieżniki
mają pośredni
wpływ m.in.
na skład
gatunkowy flory
i strukturę
roślinności.**

np. w ramach działań Wspólnej Polityki Rolnej UE (WPR). Spośród 24 państw członkowskich UE na terenie których występują wilki w 9 nie wypracowano rozwiązań w ramach WPR-u w odniesieniu do dużych drapieżników (Bułgaria, Dania, Estonia, Węgry, Łotwa, Holandia, Polska, Rumunia, Szwecja). Takich działań nie wypracowano również w Polsce. Dla przykładu, Francja w ramach działań środowiskowo-klimatycznych przeznaczyła 152 250 000€ na lata 2023-2029 na działania związane ze wzmocnieniem ochrony stad na obszarach występowania dużych drapieżników ([źródło](#)).

Mając na względzie powyższe, należy podjąć starania w celu wzmocnienia mechanizmów umożliwiających skuteczne wdrażanie działań minimalizujących konflikty z dużymi drapieżnikami w zakresie szukania nowych i wzmocnienia dotychczasowych rozwiązań, w tym wypracowanie i wdrożenie mechanizmów finansujących ww. działania z uwzględnieniem środków z budżetu UE (w tym w ramach Wspólnej Polityki Rolnej) jak i budżetu krajowego.

Poniżej przykłady działań prewencyjnych, realizowanych przez Fundację WWF Polska, minimalizujących konflikty człowieka z dużymi drapieżnikami:

Fot. 1. Siatka elektryczna chroniąca stado przed wilkami.

Fot. 2. Grodzenie elektryczne chroniące pasiekę przed niedźwiedziami.

należy podjąć starania w celu wzmocnienia mechanizmów umożliwiających skuteczne wdrażanie działań minimalizujących konflikty z dużymi drapieżnikami w zakresie szukania nowych i wzmocnienia dotychczasowych rozwiązań

Fot. 3 i 4. Kontener niedźwiedzioodporny zabezpieczający odpady przed dostaniem się do nich niedźwiedzi. Na zdjęciu widoczny ślad po łapie niedźwiedzia, który próbował dostać się do śmieci - jak widać, jego próby były nieskuteczne. Eliminowanie i odpowiednie zabezpieczanie łatwo dostępnego pokarmu mogącego zwabić niedźwiedzie w pobliże siedzib ludzkich jest najważniejszym krokiem do unikania niechcianych spotkań ludzi i niedźwiedzi.

Więcej szczegółów i przykładów w publikacji WWF pt.

["Przeciwdziałanie powstawaniu szkód powodowanych przez duże drapieżniki".](#)

**Wsparcie
na działania
prewencyjne,
ograniczające
konflikt
człowieka
z dużymi
drapieżnikami
można realizować
np. w ramach
działań Wspólnej
Polityki Rolnej
UE (WPR).**

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

[Gross E, Jayasinghe N., Brooks A., Polet G., Wadhwa R. and Hilderink-Koopmans F. \(2021\) A Future for All: The Need for Human-Wildlife Coexistence. \(WWF, Gland, Switzerland\).](#)
[C\(2021\) 7301 final, Commission notice, Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive.](#)
[Best Practices for Large Carnivores. European Environment Agency.](#)
[-European Commission: Directorate-General for Environment, Blanco, J. and Sundseth, K., The situation of the wolf \(canis lupus\) in the European union. An in-depth analysis. Publications Office of the European Union, 2023.](#)
[Fundacja WWF Polska. \(2021\). Przeciwdziałanie powstawaniu szkód powodowanych przez duże drapieżniki. Warszawa, Polska.](#)

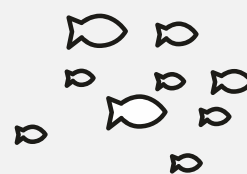

POPIERAM PRZECIWDZIAŁANIE PRZEŁOWIENIU I PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZAPEWNIENIE DOSTĘPU DO RYB DLA PRZYSZŁYCH POKOLEŃ.

Zgodnie z wymogami obowiązującej Wspólnej Polityki Rybołówstwa (WPRyb) przełowienie w Unii Europejskiej powinno zakończyć się tam, gdzie to możliwe do 2015 roku, a w odniesieniu do wszystkich stad ryb do 2020 roku. Celem WPRyb jest odtworzenie stad ryb powyżej poziomów pozwalających uzyskać tzw. Maksymalny Zrównoważony Odłów oraz wdrożenie ekosystemowego podejścia do zarządzania rybołówstwem, polegającego m.in. na braniu pod uwagę interakcji międzygatunkowych w podejmowaniu decyzji nt. rybołówstwa. Niestety pomimo tego, że termin na zakończenie przełowienia już minął, **nadal ok. 30% stad ryb Unii Europejskiej jest nadmiernie poławiana**. Sytuacja ważnych komercyjnie stad ryb Morza Bałtyckiego jest bardzo niepokojąca, czego przykładem jest obowiązujący zakaz połowów docelowych m.in. na dorsza i łososia. **Obecnie stan 50% zbadanych stad ryb Morza Bałtyckiego o znaczeniu komercyjnym znajduje się poza tzw. granicami bezpiecznymi biologicznie**. Obowiązującą Wspólną Politykę Rybołówstwa należy w pełni wdrożyć, doprowadzając do odtworzenia ważnych gospodarczo populacji ryb, dla dobra tego i przyszłych pokoleń.

Konieczność ustanawiania zrównoważonych limitów połowowych zgodnych z wymogami Wspólnej Polityki Rybołówstwa tj. w oparciu o podejście ostrożnościowe i ekosystemowe, jest jednym z **kluczowych postulatów wspólnych rekomendacji 14 organizacji pozarządowych**, w tym WWF w sprawie uprawnień do połowów na rok 2025 na Morzu Bałtyckim.

Niestety w przeszłości Rada Ministrów ds. Rolnictwa i Rybołówstwa (AGRIFISH) podejmowała szereg decyzji niezgodnych z wymogami Wspólnej Polityki Rybołówstwa dotyczącymi konieczności odtworzenia stad ryb. Przykładowo, w niedawnej przeszłości limit połowowy **dla ważnego gospodarczo dla Polski wschodniego stada bałtyckiego dorsza** (przyp. Polska ma największy udział w połowach ryb z tego stada spośród wszystkich nadbałtyckich państw członkowskich UE) był wielokrotnie, rokrocznie ustanawiany na poziomie wyższym niż maksymalny próg rekomendowany przez naukowców z Międzynarodowej Rady Badań Morza (ang. International Council for the Exploration of the Sea, ICES). Na rok 2019 limit ten był aż dwukrotnie wyższy od zaleceń naukowych. W tym samym roku Komisja Europejska podjęła decyzję o wprowadzeniu środków nadzwyczajnych i zamknięciu połowów docelowych na dorsza ze wschodniego bałtyckiego stada z powodu złego stanu populacji. Zakaz połowów docelowych na dorsza na Bałtyku obowiązuje do dzisiaj.

Sytuacja ważnych komercyjnie stad ryb Morza Bałtyckiego jest bardzo niepokojąca, czego przykładem jest obowiązujący zakaz połowów docelowych m.in. na dorsza i łososia.

Obecnie nadal stoimy w obliczu krótkowzrocznych decyzji ministrów ds. rybołówstwa UE, zagrażających ekosystemowi Morza Bałtyckiego. W obliczu przetrzebionych populacji gatunków ryb drapieżnych (dorsz, łosoś) obserwujemy dążenia do poławiania jak największych ilości drobnych ryb pelagicznych (tj. żyjących w toni wodnej), jak szprot i śledź. **Tymczasem zdrowe i liczne populacje tych właśnie drobnych ryb, mają kluczowe znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania całego środowiska morskiego**, ponieważ stanowią one bazę pokarmową dla szeregu innych gatunków. Uwzględnianie tego typu zależności między gatunkami w decyzjach dotyczących limitów połowowych nazywamy ekosystemowym podejściem do zarządzania rybołówstwem. Stosowanie tego podejścia jest wymogiem, który wynika z obowiązującej Wspólnej Polityki Rybołówstwa. Obecnie ten kluczowy wymóg, a zarazem cel WPRyb nie jest jednak przez decydentów wdrażany.

Bibliografia oraz dodatkowe materiały:

[EUROPEAN COMMISSION Brussels, 7.6.2024 COM\(2024\) 235 final COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Sustainable fishing in the EU: state of play and orientations for 2025](#)
[COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Accompanying the document COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL Sustainable fishing in the EU: state of play and orientations for 2025](#)
[Joint NGO recommendations on Baltic Sea fishing opportunities for 2025](#)
European Commission, Joint Research Centre, Scientific Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) Monitoring the Performance of the Common Fisheries Policy (STECF-Adhoc-24-01), Gras, M., Pierucci, A., Mantopoulou Palouka, D., Kupschus, S. and Konrad, C. editor(s), Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2024. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/547228>, JRC137731.
[Fit for purpose? An assessment of the effectiveness of the Baltic Sea multi-annual plan \(BSMAP\) September 2019](#)
[Fundacja WWF Polska, Komisja Europejska wprowadza zakaz połowów wschodniego stada bałtyckiego dorsza](#)
[Fundacja WWF Polska, Krótkowzroczne decyzje ministrów ds. rybołówstwa UE zagrażają ekosystemowi Morza Bałtyckiego](#)

Obecnie nadal stoimy w obliczu krótkowzrocznych decyzji ministrów ds. rybołówstwa UE, zagrażających ekosystemowi Morza Bałtyckiego.